

Markku Löytönen

Puhe Helsingin Suomalaisen Klubin Vuoden kieliteko -palkinnon jakotilaisuudessa 9. huhtikuuta 2024

Puheenjohtaja Raimo Ilveskero  
Arvoisa Aku Ankan toimituksen väki  
Palkintoraadin arvon kollegat  
Hyvät juhluvieraat

Yksi tapa opettaa asioita on aloittaa kysymyksellä. Matematiikan opettajani käytti toisinaan tätä menetelmää ja huijasi meidät tietämättämme yrittämään mahdottomien ratkaisujen etsimistä luvaten koko luokalle kympin matematiikasta, jos ratkaisemme annetun tehtävän. Esimerkiksi geometriassa saimme tehtäväksemme ratkaista ja todistaa, miten mielivaltainen kulma jaetaan tasan kolmeen yhtä suureen kulmaan. Tietääkseni tätä ei vielä ole ratkaistu, mutta saatan olla väärässä. Tavoitteensa opettajamme saavutti vaivattomasti saaden meidät keksimään toinen toistaan luovempia ratkaisuja ja harrastamaan matematiikkaa jopa vapaa-ajallamme.

Tätä puhetta miettiessäni päätin käyttää samaa, ehkä jo vähän vanhanaikaistakin metodologiaa ja haastaa kuulijat miettimään, miten Haades liittyy päivän palkintoon ja palkittaviin. Tässä lyhyt kertaus kreikkalaisesta mytologiasta ja Haadeksesta, koska tarina niin vaivatta johdattelee kuulijain ajatukset aivan väärään suuntaan.

Haades oli yksi titaanien Kronoksen ja Rhean kuudesta lapsesta. Hänen sisaruksiaan olivat Demeter, Hera, Hestia, Poseidon ja Zeus. Syöstyään Kronoksen vallasta ja kukistettuaan titaanit Zeus heitti veljiensä kanssa kosmista noppaa. Haades voitti arpapelissä itselleen manalan herruuden tehtävänä huolehtia vainajista kuolemanjälkeisessä elämässä. Haadeen vaimo oli Zeuksen ja Demeterin kaunis tytär Persefone, johon Haadeen kerrotaan rakastuneen niin syvästi, että teki aukon maahan ja sieppasi tytön mukaansa manalaan.

Suunnattuani läsnäolijoiden mietteet harharetkelle Olympokselle, alan kuljettaa teitä lähemmäs nykypäivää. Mutta sitä ennen viivähdämme hetkeksi kahdessa paikassa. Näistä ensimmäinen on antiikin Rooma, tuo ikuinen kaupunki, joka on antanut meille kuolevaisille niin paljon alkaen roomalaisesta oikeudesta aina roomalaisen kirjallisuuden klassikoihin.

Kreikkalaisen mytologian perintönä Roomassa oli osin samanlainen ymmärrys jumalten tehtävistä niin ihmisten kuin maailmankaikkeudenkin hallitsemisessa. Niinpä roomalaisilla oli jumalansa muun muassa sotaan, rakkautta ja juhlimista varten – ja myös jumala maanalaisen elämän hallitsemiseksi.

Ennen haasteen ratkaisua pyörähdämme vielä toisella paikalla, Pustan aroilla, josta perheemme kaksi koiraa – Rooka ja Tamas, suomeksi Kettu ja Veli – historiallisesti tulevat. Työlinjan koiramme ovat puolisoni metsästyskavereita, mutta myös erinomaisia perhekoiria. Kysymyksessä on luonnollisesti Unkarin Vizsla, karkeakarvainen sellainen, joka on antanut hahmonsä ja luonteenpiirteensä moneen käyttöön. Näistä tunnetuimpia ovat eräs pikkuplaneetta ja muuan sarjakuvasankari.

Tässä vaiheessa lienee jo selvää, että kysymyksessä on roomalaisen mytologian manalan ja sen rikkauksien jumala, joka ryösti Cereksen tyttären Proserpinan vaimokseen ja manalan kuningattareksi. Paremmin hänet tunnetaan nimestään: Pluto. Aurinkokuntamme pikkuplaneetta on nimetty tämän jumalan mukaan kuten vuonna 1930 syntynyt ja varsin laajasti tunnettu koira.

Kahta vizslaa liki kymmenen vuotta tarkkailleena uskon tietäväni, millainen Pluto on. Ja nyt tarkoitan nimenomaan sarjakuvasanariamme. Häntä voi parhaiten kuvata tarkkavainuiseksi ja terävisilmäiseksi tarkkailijaksi. Metsällä yksikään saalis ei jää huomaamatta tältä monikäyttöiseltä metsästäjältä. Mutta kotona syliin hamuava ja rapsutuksia halajava 30-kiloinen on juuri niin hömelö kuin Mikin koira konsanaan. Lauma on kaikki kaikessa, samoin lauman sosiaalisten suhteiden ja laumahierarkian tarkka analysointi. Leikkimielisyys ja kujeilu kuuluvat päivittäisiin rutiineihin, vaikka koiristamme vanhempi on jo yli 8 vuotta vanha. Taito toimia oivaltavasti tilanteessa kuin tilanteessa ja vieraassakin laumassa on niin ikään vaivatonta.

Tuo edellä kertomani koskee sanatarkasti myös Aku Ankka -lehteä. Annos filosofiaa, kourallinen sosiaalista herkkyyttä ja kapallinen taitoa nähdä ympäröivä maailma tarkasti on periytynyt Plutolta Akulle, joka on muutaman vuoden Plutoa nuorempi. Pian sata vuotta täyttävät hahmot ovat viihdyttäneet lukijoita Suomessa ja maailmalla myös taitavalla kielen hallinnallaan. Ja samalla puolustaneet fakta-fiktiota kirjallisuuden vähemmän suosittuna genrenä johdatellen jo ties kuinka monen sukupolven ajatukset innostavien narratiivien pariin.

Äidinkieli on ajattelun ja elämänhallinnan väline. Kiitos Aku Ankan toimitukselle on samalla kiitos hyvän äidinkielen puolustajalle.

Onnea palkinnosta!